

Любов Миколаївна ГАНАС

к.е.н., доцент кафедри, Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7098-9772>

e-mail: liubov.m.hanas@lpnu.ua

Марта Євгенівна АДАМІВ

к.е.н., доцент, Національний університет "Львівська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5506-0404>

e-mail: marta.y.adamiv@lpnu.ua

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ДІАГНОСТУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У статті обґрунтовано актуальність діагностування грошових потоків на підприємствах. Ідентифіковано ключову проблему неврахування системи репрезентативних показників та адекватних критеріїв їхньої оптимальності в існуючих технологіях оцінювання грошових потоків бізнес-структур. Для вирішення означеної проблеми підготовано уніфіковану послідовність діагностування грошових потоків на підприємствах та обґрунтовано кожен етап її реалізації. Виокремлено перелік принципів положень для добору індикаторів оцінювання грошових потоків господарюючих суб'єктів. Сформовано та обґрунтовано комплексне індикаторно-критеріальне забезпечення діагностування грошових потоків на підприємствах.

Ключові слова: індикатори, критерії, діагностування, принципи, послідовність, фінансова звітність, чистий грошовий потік, від'ємний грошовий потік, позитивний грошовий потік

ВСТУП

Світові процеси сьогодення відображають посилення негативного впливу низки чинників на різних рівнях національної економіки. До таких рушійних сил слід віднести пандемію (COVID-19), що супроводжується перерозподілом ресурсів та підтримкою медичної сфери, обмеженнями пересування через кордони, введенням локдаунів тощо; а також дестабілізування безпеки у світі, загроза повномасштабної війни в Україні, екологічні катастрофи тощо. В таких умовах підприємствам необхідно вживати низки заходів для виживання, утримання частки ринку, забезпечення стабільного функціонування та розвитку тощо. У цій ситуації вкрай важливо розуміти, на які ресурси підприємство може розраховувати для забезпечення потреб виробничо-господарської діяльності та, зокрема, які фінансові ресурси має в наявності. З огляду на усе вищевикладене можна стверджувати, що діагностування грошових потоків підприємства є необхідним складником управлінської діяльності у сучасних умовах господарювання. Адже проведення такого типу діагностики дозволить визначити ритмічність, достатність, збалансованість, ліквідність грошових потоків.

Проблеми діагностування грошових потоків стали предметом досліджень низки науковців. Такими дослідниками є І.О. Апришкін, І.М. Сисосва, О.М. Усикова, В.В. Ясишена та ін. Незважаючи на існуючі напрацювання зазначених авторів, на сьогодні й досі залишається невирішеним завдання уніфікації послідовності діагностування грошових потоків у діяльності підприємства.

МЕТА статті – розроблення уніфікованої та логічно обґрунтованої послідовності діагностування грошових потоків на підприємстві.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Теоретичною основою статті стали напрацювання низки науковців у сфері діагностування грошових потоків підприємств. У написанні статті використано такі методи: логічного узагальнення, діалектичного аналізу,

групування, процесного підходу тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Процес діагностики грошових потоків підприємства переважно ґрунтується на розрахунку та аналізованні репрезентативних індикаторів, що дає можливість сформулювати висновок про стан управління грошовими потоками. Водночас ключовою проблемою, що виникає у діагностичній практиці більшості господарюючих суб'єктів, є визначення лише сальда грошових коштів на кінець періоду та не врахування ключових фінансових показників у цій сфері. Розроблення послідовності діагностування грошових потоків на підприємстві як ключового елементу діагностичної системи дозволить не лише визначити залишок грошових потоків, але й встановити їх достатність, рівномірність надходжень, синхронність, можливість виникнення касових розривів, ліквідність тощо.

В межах підготовки послідовності діагностування грошових потоків для підприємств необхідно врахувати особливості їхньої діяльності, рівень ресурсозабезпеченості, чисельність і рівень кваліфікації персоналу, адже ці чинники можуть як пришвидшити та покращити оцінювання грошових потоків, так і негативно впливати на цей процес. Сформовану послідовність діагностування грошових потоків на підприємствах надано на рис. 1.

Перший етап проведення діагностики передбачає формування інформаційної бази для здійснення такого типу оцінювання як у попередніх, так і поточному періоді. Як видно з рис. 1, у послідовності основними джерелами інформаційного забезпечення є різні форми фінансової та управлінської звітності, рахунки, угоди тощо.

На другому етапі проводиться розрахунок основних грошових потоків. Базою для проведення таких обчислень слугує баланс, звіт про фінансові результати тощо. За цих умов ключовим інформаційним джерелом є звіт про рух грошових коштів.

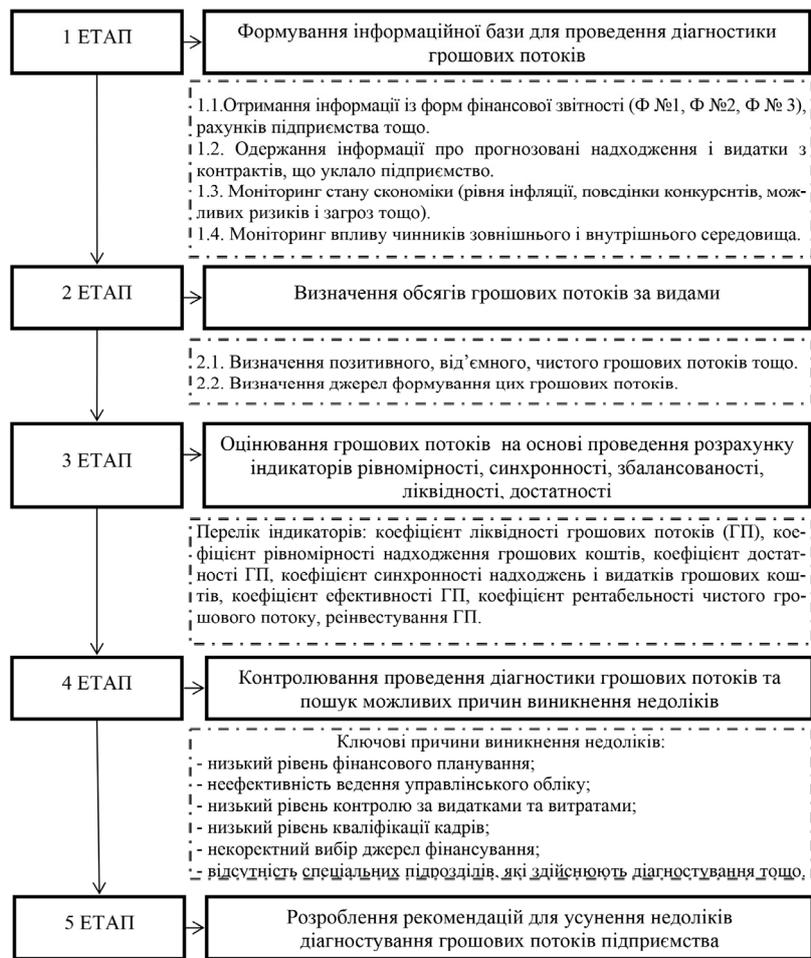

Рис. 1. Послідовність діагностування грошових потоків на підприємстві [сформовано авторами на основі аналізування літературних джерел [1-4]]

Позитивний грошовий потік визначається як сума грошових потоків від усіх видів діяльності (Ф. № 3, рр. № 3000 + 3005 + 3006 + 3010 + 3095 + 3200 + 3205 + 3215 + 3220 + 3225 + 3250 + 3300 + 3305 + 3340). Від'ємний грошовий потік визначаємо як видатки на усі види діяльності (Ф. № 3, рр. № 3100 + 3105 + 3110 + 3115 + 3190 + 3255 + 3260 + 3270 + 3290 + 3295 + 3345 + 3350 + 3355 + 3390). Чистий грошовий потік представлений у Ф. № 3, р. № 3400.

На наступному етапі послідовності діагностування грошових потоків слід ідентифікувати сукупність репрезентативних індикаторів та адекватним критерієм їхньої оптимальності. Варто наголосити, що у доборі діагностичних індикаторів слід враховувати певні принципи, а саме [6]:

– обмеженої кількості – як свідчать результати наукових досліджень, найбільш ефективну діагностику обраного об'єкта можна провести шляхом оцінювання від 5 до 20 показників. Це свідчить про недоцільність врахування надто великої кількості індикаторів для діагностування грошових потоків на підприємствах;

– цілеспрямованості – усі обрані показники для оцінювання грошових потоків підприємства повинні бути нерозривно пов'язані із цілями фінансового управління, а також не суперечити загальним стратегічним цілям розвитку організації;

– динамічності – у доборі індикаторів слід враховувати те, що вони повинні давати змогу діагностувати

різні аспекти руху грошових коштів на підприємствах;

– комплексності – сформований перелік показників повинен давати можливість усебічно оцінити різні характеристики грошових потоків на підприємствах;

– репрезентативності – у формуванні індикаторного забезпечення слід пам'ятати, що кожен показник повинен давати змогу оцінити певний параметр грошових потоків підприємства найбільш інформативно;

– результативності – результати розрахунку обраних показників повинні давати змогу розробляти дієві заходи з підвищення платоспроможності підприємства;

– функціональності – кожен обраний показник повинен виконувати властиву йому функцію, тобто інформувати суб'єкта діагностики про певний параметр, характеристику, стан грошових потоків на підприємстві;

– уникнення взаємного виключення – у перелік показників варто включати різноманітні індикатори, які не будуть подібні за змістом чи взаємооберненими, а даватимуть змогу різноаспектно оцінити стан і динаміку грошових коштів на підприємстві;

– взаємозв'язку – у доборі показників слід враховувати наявність взаємозв'язків між ними, які у сукупності даватимуть змогу отримати комплексне бачення стану грошових потоків на підприємстві.

Сформований перелік індикаторів та відповідних критеріїв їхньої оптимальності на третьому етапі послідовності діагностики грошових потоків підприємств конкретизований у табл. 1.

Таблиця 1 – Індикаторно-критеріальне забезпечення діагностики грошових потоків на підприємствах [систематизовано авторами на основі аналізування літературних джерел [1-4]]

Назви індикаторів	Формули розрахунку	Критеріальні значення	Сутність індикаторів
Коефіцієнт ліквідності грошових потоків (КЛГп)	$КЛГп = ПГП \div ВГП,$ де ПГП – позитивний (прітік грошових коштів) ГП; ВГП – від’ємний (відтік грошових коштів) ГП	≥ 1	Характеризує, наскільки підприємство здатне покривати видатки додатним грошовим потоком у звітному періоді
Коефіцієнт рівномірності надходження грошових коштів (КРНгк)	$КРН_{гк} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (H_c - H_{гк})^2}{n}} \div H_c,$ де H_c – середній розмір надходжень; $H_{гк}$ – надходження грошових коштів; n – кількість днів у періоді	≥ 1	Характеризує частку середнього відхилення вхідного грошового потоку від його середнього значення у обсязі вхідного грошового потоку
Коефіцієнт достатності ГП(КДГп)	$КДГп = \frac{ЧГП}{(Вп + Вд + \Delta Z)},$ де ЧГП – чистий грошовий потік; Вп – виплати по позиках та кредитах; Вд – виплати дивідендів; ΔZ – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі оборотних активів	≥ 1	Характеризує достатність акумульованого підприємством чистого грошового потоку з позицій його потреб та зобов’язань
Коефіцієнт синхронності надходжень і видатків грошових коштів (КСгк)	$КС_{гк} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (H_{гк} - B_{гк})^2}{n}} \div H_c,$ де $B_{гк}$ – видатки грошових коштів	≈ 1	Характеризує, яку частку становить середнє відхилення між вхідним та вихідним грошовими потоками у загальному вихідному грошовому потоці
Коефіцієнт ефективності ГП (КЕГп)	$КЕГп = ЧГП/ВГП$	Збільшення	Характеризує результа-тивність управлінських рішень щодо грошових потоків, їх вплив на стан фінансової рівноваги
Коефіцієнт рентабельності чистого ГП	$КРчгп = ЧП/ЧГП,$ де ЧП – чистий прибуток	Збільшення	Демонструє частку чистого прибутку в обсязі чистого грошового потоку
Коефіцієнт реінвестування ГП (КРГп)	$КРгп = \frac{ЧГП - Вд}{\Delta I_p + \Delta I_{df}},$ де ΔI_p – приріст реальних інвестицій; ΔI_{df} – приріст довгострокових фінансових інвестицій	Збільшення	Характеризує частку грошових інвестицій, спрямованих на заміну активів, які сприяють зростанню виробництва

Після розрахунку системи показників необхідно виявити недоліки, які найчастіше виникають на підприємствах під час недостатньо ефективного діагностування грошових потоків. Варто зауважити, що проблеми в оцінюванні грошових потоків на підприємствах часто виникають під час отримання результатів проведених розрахунків, що суперечать один одному. Саме тому слід особливу увагу звернути на такі можливі причини виникнення недоліків як: низький рівень фінансового планування; неефективність ведення управлінського обліку; низький рівень контролю за видатками та витратами; низький рівень кваліфікації кадрів; некоректний вибір джерела фінансування; відсутність спеціальних підрозділів, які здійснюють діагностування тощо.

Якщо у процесі діагностування грошових потоків виявлено певні проблеми у досліджуваній сфері, то на останньому етапі запропонованої послідовності формуються пропозиції для їхнього вирішення. Такі рекомендації, наприклад, можуть стосуватись розроблення планів-графіків або платіжних календарів, які відобразатимуть грошові потоки, бюджету руху грошових коштів, який чітко описуватиме усі надходже-

ння та видатки підприємства тощо.

ВИСНОВКИ

Сучасний етап функціонування вітчизняних підприємницьких структур демонструє загострення дефіциту ресурсного забезпечення їхньої діяльності. Особливо критичним є стан платоспроможності значної частини суб’єктів господарювання. За таких обставин виникає необхідність у пошуку прогресивних та дієвих управлінських інструментів і технологій, які надаватимуть комплексну, достовірну та своєчасну інформацію про стан грошових коштів на підприємствах з метою прийняття адекватних управлінських рішень. У цьому контексті запропоновано уніфіковану послідовність діагностування грошових потоків на підприємствах. Основними перевагами розробленої послідовності є те, що вона дає змогу провести оцінювання за найбільш репрезентативними індикаторами, які визначають рівномірність, синхронність, збалансованість, ліквідність, достатність грошових потоків тощо. На основі проведених розрахунків можна діагностувати стан грошових потоків та за необхідності розробити дієві заходи з ліквідування виявлених невідповідностей.

Список використаних джерел

1. Ясишена В.В., Сисоева І.М. Методика проведення аналізу грошових потоків підприємств. *Інноваційна економіка*. 2012. № 2. С. 131-139.
2. Апришкін І.О. Засіб управління грошовими потоками підприємства шляхом аналізу їхньої ритмічності, синхронності надходження та витрачання. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ". Темат. вип.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. Харків: НТУ "ХПІ". 2015. № 54 (1163). С. 3-5.
3. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України № 49/121 від 26.01.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> (дата звернення: 17.11.2021).
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>
5. Усикова О.М. Аналітична оцінка облікових фінансових потоків суб'єктів агробізнесу. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Т. 4. № 4. С. 16–22
6. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: монографія. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. 344 с.

References

1. Yasyshena V.V., Sysoieva I.M. Methods of cash flow analysis of enterprises. *Innovative economy*. 2012. № 2. pp. 131–139. (in Ukrainian).
2. Apryshkin I.O. A means of managing cash flows of the enterprise by analyzing their rhythm, synchronicity of income and expenditure. *Bulletin of the National tech. KhPI University. Issue: Actual problems of management and financial and economic activities of the enterprise*. Kharkiv: NTU "KhPI". 2015. № 54 (1163). pp. 3-5. (in Ukrainian).
3. Regulations on the procedure for analyzing the financial condition of enterprises subject to privatization: Order of the Ministry of Finance of Ukraine, State Property Fund of Ukraine № 49/121 of January 26, 2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> (in Ukrainian).
4. On approval of Methodical recommendations on identifying signs of insolvency of the enterprise and signs of actions to conceal bankruptcy, fictitious bankruptcy or bankruptcy: Order of the Ministry of Economy of Ukraine № 14 of 19.01.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (in Ukrainian).
5. Usykova O.M. Analytical assessment of accounting financial flows of agribusiness entities. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2019. Vol. 4. № 4. pp. 16–22. (in Ukrainian).
6. Melnik O.H. Systems of diagnostics of activity of machine-building enterprises: polycriteria concept and tools: monograph. Lviv: Lviv Polytechnic National University Publishing House, 2010. 344 p. (in Ukrainian).

Liubov HANAS

PhD in Economics, Associate Professor of department, Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7098-9772>

e-mail: liubov.m.hanas@lpnu.ua

Marta ADAMIV

PhD in Economics, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5506-0404>

e-mail: marta.y.adamiv@lpnu.ua

RECOMMENDATIONS FOR DIAGNOSING THE CASH FLOWS AT THE ENTERPRISE

Introduction. The current stage of functioning of domestic business structures shows the exacerbation of the deficit of different types of resources for their activities. Today the solvency of a large number of businesses is particularly critical. In such circumstances, there is a need to find progressive and effective management tools and technologies that will provide comprehensive, accurate and timely information about the cash state of the enterprises in order to make adequate management decisions. In view of all the above, it can be argued that the diagnosis of cash flows of the enterprise is a necessary component of management in modern business conditions.

The purpose of the paper is to develop a unified and logically sound sequence of diagnosing cash flows of the enterprise.

Results. The results of the conducted research allowed to offer a unified sequence of diagnosing cash flows at the enterprise, which is based on the following stages: formation of information base for diagnosing cash flows; determining cash flows by type; estimating cash flows based on calculating indicators of uniformity, synchronicity, balance, liquidity, sufficiency; monitoring the diagnosis of cash flows and finding possible causes of deficiencies; development of recommendations to eliminate the shortcomings of diagnosing cash flows of the enterprise. It has been established that a number of principles should be taken into account when selecting diagnostic indicators, namely: purposefulness, dynamism, complexity, representativeness, efficiency, functionality, avoidance of mutual exclusion, interconnection. The main sources of information for diagnosing cash flows of the enterprise are various forms of financial and management statements, accounts, agreements and more.

Conclusions. The main advantages of the developed sequence of diagnosing cash flows at the enterprise is that it allows to evaluate the most representative indicators that determine the uniformity, synchronicity, balance, liquidity, cash flow adequacy and more. Based on the calculations, you can diagnose the state of cash flows and, if necessary, develop effective measures to eliminate identified discrepancies.

Keywords: indicators, criteria, diagnosis, principles, consistency, financial statements, net cash flow, negative cash flow, positive cash flow